

YETİŞKİN BİREYLERİN DİNDARLIK DÜZEYLERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISINA OLAN ETKİSİNİN BELİRLENMESİ: NEVŞEHİR İLİNDE AMPİRİK BİR ARAŞTIRMA

Erkenkalkan, Rabia (2022). Yetişkin Bireylerin Dindarlık Düzeylerinin Toplumsal Cinsiyet Algısına Olan Etkisinin Belirlenmesi: Nevşehir İlinde Ampirik Bir Araştırma. *Kapadokya Eğitim Dergisi*, 2(2),12-25

Geliş Tarihi: 15.06.2021

Kabul Tarihi: 10.10.2021

E-ISSN: 2717-9346

Rabia ERKENKALKAN
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
1802051003@nevsehir.edu.tr
ORCID No: 0000-0003-3088-2705

Öz

Bu çalışmanın amacı yetişkin bireylerin dini yönelimlerinin toplumsal cinsiyet algılarına olan etkisini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda Nevşehir ilinde ikamet eden 405 kişiye ulaşılmış ve katılımcılara Altinova ve Duyan (2013) tarafından geliştirilen “Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği” ile Türkçe uyarlaması Cirhinlioğlu (2006) tarafından yapılan “Dini Yönelim Ölçeği” uygulanmıştır. Ölçeklerden elde edilen verilerin Spss 22.0 programı ile analiz edilmiş ve analizlerde parametrik olmayan testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Araştırmada nicel araştırma yöntemleri arasında yer alan ilişkisel tarama modeli tercih edilmiştir. Araştırma sonucuna göre katılımcıların toplumsal cinsiyet algıları ile cinsiyetleri ve meslekleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Aynı zamanda katılımcıların dini yönelim düzeyleri ile medeni durumları, yaşları, meslekleri, dini bilgi düzeyleri ve dindar olma durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bunlarla birlikte katılımcıların dini yönelim düzeylerinin ve alt boyutlarından olan sosyal dini yönelimin toplumsal cinsiyet üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda toplumsal konu üzerinde etki olacağı düşünülen durumlar hakkında önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Din, Cinsiyet, Dini Yönelim, Toplumsal Cinsiyet.

DETERMİNİNG THE EFFECT OF RELIGIOSITY LEVELS OF ADULTS ON THE GENDER PERCEPTION: AN EMPIRICAL RESEARCH IN NEVSEHİR PROVINCE

ABSTRACT

The aim of this study determines the impact of the religious orientation of adult individuals on gender perceptions. For this purpose, 405 residents of Nevşehir province were reached and the participants were applied the "Gender Perception Scale" developed by Altinova and Duyan (2013) and the "Religious Orientation Scale" made by the Turkish adaptation Cirhinlioglu (2006). The data obtained from the scales were analyzed with the Spss 22.0 program and it was decided to use non-parametric tests in the analysis. In the study, the relationshipal screening model, which is among the quantitative research methods, was preferred. According to the results of the study, a significant difference was found between the gender perceptions of the participants and their gender and occupation. At the same time, a significant difference was found between participants' levels of religious orientation and marital status, age, occupation, level of religious knowledge and religious status. However, it was determined that the social religious orientation, which is one of the religious orientation levels and sub-dimensions of the participants, has a significant effect on gender. In line

with the findings obtained as a result of the research, suggestions were made about the situations that are thought to have an impact on the social issue.

Keywords: Religion, Gender, Religious Orientation, Gender

1.GİRİŞ

Din ve cinsiyet olguları genel olarak bir arada değerlendirildiğinde iki aşamalı ele alınması gerekmektedir. Bunlardan ilki belirli bir dine ait olan cinsiyet kalıpları, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve alan yazınında sıklıkla ifade edilen cinsiyetçilik kavramlarının kendisidir. Bir diğeri ise dini öğeler doğrultusunda kadınların “*dinin kadınları ezmediğine*” yönelik düşüncelerinin var olmasıdır. Bu iki düşünce yapısı temel bileşeni din ve cinsiyet kavramlarının kendi içerisinde özerk, evrensel ve farklı kategorilerde kodlanmasıdır (Zengin, 2019). Toplumlar tarafından benimsenmiş olan dini değerler ve o topluma ait olan ahlaki değerler aynı zamanda toplumların kültürlerini oluşturma noktasında oldukça önemli bir konuma sahiptir. Her birey bu duruma içinde var olduğu toplumdan hazır bir şekilde alır ve sosyalleşme süreci içerisinde kendisine mal ederek sonraki kuşaklara miras olarak bırakmaktadır (Uysal, 2006). Bu da bireylerin toplum içerisinde var olan kalıpları öğrenmesine ve toplum içerisinde bulunan ahlaki değerleri benimsemesine neden olmaktadır.

Toplumsal rollerin belirlenmesinde etkili olan en önemli kavramlardan birisi cinsiyettir. Bu kavram içerisinde sıklıkla kullanılmakta olan kadın ve erkek kavramları bireylerin biyolojik yönlerini ifade etmektedir. Bu kavramlar aynı zamanda bireylerin demografik özelliklerini yansıtmaktadır (Topuz ve Erkanlı, 2016). Bu nedenle fiziksel ve biyolojik özelliklerin bireyde bulunmasını sağlayan, böylelikle bireyin sosyal alandaki belirlenmiş sınıflara cinsiyetinin getirmiş olduğu özellikleri yansıtarak dâhil olmasını kolaylaştıran bir yapısı bulunmaktadır. Cinsiyet olgusunda “kadın” ve “erkek” olarak ikiye ayrılmasındaki en temel neden; kadın ve erkeklerde farklı kromozom yapılarının yer alması, hormonların farklılık göstermesi, üreme sistemlerinde ortaya çıkan farklılıklar ve vücudun genel işleyişinde ortaya çıkan farklılıkların olmasıdır (Ersoy, 2009). Her toplum kendi içerisinde farklı değer ve ahlaki normlar doğrultusunda cinsiyet kavramına farklı anlamlar yükleyerek kendi cinsiyet algısını oluşturmuş ve ona göre bazı öğretiler geliştirmiştir.

Toplumsal cinsiyet; kadınlar ve erkekler arasında farklılığa yol açan biyolojik özelliklere değil, erillik ile dişillik toplumsal olarak kurgulanmış olan özelliklerine gönderme yapan bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ise; gruplar ve toplumlar içerisinde kadınların ve erkeklerin elde ettikleri statü, saygınlık ve güç farklılıklarını temsil etmektedir (Giddens, 2005). Toplumsal cinsiyet kavramı daha çok cinsiyete dayalı işbölümü ve biyolojik cinsiyetler arasında yer alan toplumsal ilişkileri tanımlamak ve vurgulamak için toplumda sadece kadının değil aynı zamanda erkeğinde pozisyonunu ifade eden bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Savcı, 1990). Bu nedenle toplumsal cinsiyet kavramı sadece biyolojik cinsiyet ile açıklanamayan, toplumsal sınıf, ataerkil toplum yapısı, siyaset ve ilgili toplumdaki üretim biçimleri ile ilişkili bir şekilde açıklanmaya çalışılan bir anlamı bulunmaktadır.

Din hem bireysel hem de kollektif açıdan insanların hayatlarının her alanında bulunan en derin şekilde hissedilen bir konuma sahiptir. Din, insanların sadece belirli bir davranışına etkiden bir kurum olarak algılanmamalı insanın yaratılıştan itibaren bütün davranışlarına yön veren bir sistem olarak değerlendirilmelidir. Dinin en önemli işlevlerinden birisi de meşrulaştırma işlevi olarak belirtilebilir. Bu işlev dünya tarihinde en çok ihlal edilen ve suistimale açık olan işlevidir. Dinin bu meşrulaştırma gücü insanları haklılaştırma ve kendi vicdanlarını rahatlatma görevlerini üstlenmektedir. Sosyal hayat içerisinde ise din daha çok kişilerarası ilişkilerde, kurumsal ve örgütsel ilişkilerin temelinde kendisini göstermektedir (Okumuş, 2003). Bu nedenle toplum üzerinde var olan toplumsal cinsiyet ayrımcılığı din adı altında meşrulaştırılarak dinin bir buyruğu olarak gösterilmeye çalışılmaktadır. Dinin en önemli görevleri olarak gösterilen bu meşrulaştırma pratikleri, kadınları ikincil konumda tutmaya, aile içi ilişkilerde hak eşitliği sağlayacak ve kadınların durumlarını geliştirecek her türlü eylemi engellemektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde din, kadın haklarını engelleyen bir gerekçe olarak görülebilir (Berktaş, 2006).

Cinsiyet ve dindarlık konularına yönelik yapılan çalışmalarda genel olarak toplumsal cinsiyet boyutunda kadınların mı yoksa erkeklerin mi daha dindar oldukları sorusuna cevap

aranmıştır. Bu durumda toplum içerisinde yer alan kadın ve erkeklerin dini algılama biçimlerinde nasıl bir farklılık ya da ilişki olduğunu belirlemeye yönelik yapılan çalışmalardır (Zengin, 2019;Karakaya, 2018; Geçer, Kartopu ve Hacikeleşoğlu, 2017; Yapıcı, 2016;Sağlam, 2016; Kaya ve Uysal, 2015; Erdoğan, 2014, Gürhan, 2010). Zengin (2019: 11) bireylerin toplumsal cinsiyet rollerinin dindarlık yönelimleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında cinsiyet rolleri ile fundamentalist dindarlık algıları arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu bu nedenle dindarlık algılarında meydana gelen değişimin aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerini de ters yönde etkilediğini ifade etmiştir. Bunun yanı sıra bireylerin toplumsal cinsiyet algıları üzerinde ataerkil yapının egemen olduğunu tespit etmiştir. Karakaya (2018: 36) ise toplumsal cinsiyetin bir toplumun geçmişinden etkilendiğini ve o dönemden kalma kalıpları günümüz koşullarına kadar farklı gelenek ve görenekler getirildiğini belirtmiştir. Bu nedenle toplum içerisinde kadınların bu kalıplar doğrultusunda hareket ettiklerini vurgulamıştır.

Araştırma sonucuna göre erkeklerin kamusal alanlara daha çok hakim olmalarına ve beraberinde kadınların evde daha çok zaman geçirmelerine doğrudan etki etmiştir. Yaşanan bu durumun en temel nedeni olarak ise ataerkil yapının halen toplumlarda egemen olduğu ileri sürülmüştür. Bununla birlikte kadın ve erkekler arasındaki bu ayrımcılığın en temel göstergesi olarak dini metinler ve geçmiş dönemlere ait sözlü anlatımlar gösterilmektedir. Geçer ve arkadaşları (2017: 494) toplumsal cinsiyet algısının yaşanan dönem içerisinde en çok tartışılan konular arasında yer aldığı ve postmodern döneme geçişle birlikte cinsiyetin heteroseksüel boyutunun çözümlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca bireylerin toplumsal cinsiyet algılarına müdahale edilerek değiştirilebilir ve farklı unsurların benimsetilebileceği vurgulanmıştır. Araştırma sonucunda dinin toplumsal cinsiyet algısına anlamlı bir etkisinin olduğu belirlenmiştir. Yapıcı (2016: 131) toplumsal cinsiyet ve dindarlık arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında kadınların mı yoksa erkeklerin mi daha dindar olduğunu tespit etmeye çalışmıştır.

Araştırma sonucuna göre kadınların ve erkeklerin dindarlık algıları arasında çok büyük bir farklılığın olmadığı buna nazaran kadınların manevi yönelimlerinin erkeklere göre yüksek olduğu belirlenmiştir. Sağlam (2016: 83) toplumsal cinsiyet ve dindarlık üzerine yaptığı çalışmasında ise kadınların dini nasıl anlamlandırdığı üzerinde durulmuştur. Genç bireyler üzerinde yapılan araştırma sonucuna göre erkeklerin ataerkil cinsiyet rollerini benimsedikleri tespit edilmiştir. Ayrıca erkeklerin kadınlar cinsellik merkezli bir varlık olarak algılanmaması konusunda kadınlar ile ortak bir görüşe sahip oldukları tespit edilmiştir. araştırma sonucuna göre toplum içerisinde önemli bir konuma sahip olan kadınların nasıl algılandıkları konusunda etkili olan unsurları sosyal çevre, eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik faktörler gibi unsurların etkilediği tespit edilmiştir. Kaya ve Uysal (2015: 646) ise bireylerin sahip oldukları dindarlığın toplumsal cinsiyet üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduklarını tespit etmeyi amaçlamışlardır. Bu araştırma sonucuna göre dindarlık türleri arasında yer alan güdüsül dindarlığın kadınlarda, öznel dindarlığın ise erkeklerde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

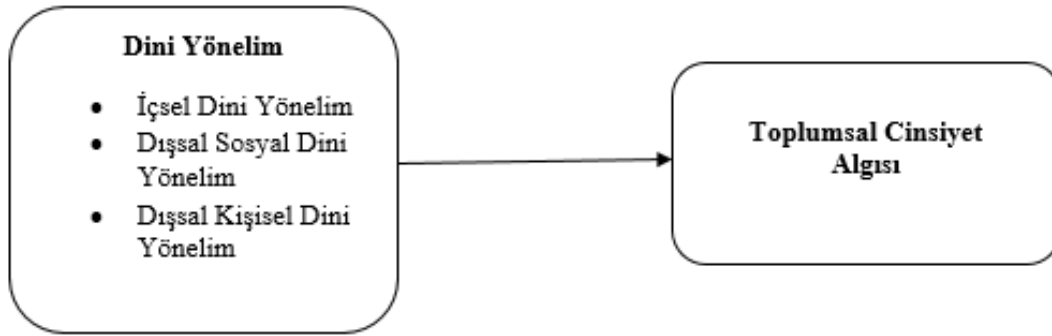
Dindarlık ve toplumsal cinsiyete yönelik yapılan çalışmalar bireylerin dindarlık algılarının toplumsal cinsiyet algısı üzerinde ne derecede etkili olduğunu göstermektedir. Bu nedenle toplum içerisinde hayatını idame ettirmek için varlık gösteren ister kadın ister erkek olsun bütün bireylerin ayrımcılığa maruz kalmadan yaşamlarını sürdürmesi oldukça önemlidir. Dindarlık ve cinsiyet algısına ilişkin yapılan çalışmalara bakıldığında genellikle dini yönelim ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiyi belirleyen çalışmaların genç bireyler üzerinde yapıldığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle bu çalışmada yetişkin bireylerin dindarlık algılarının toplumsal cinsiyete olan etkisi araştırılmıştır. Böyle bir çalışmanın yapılmasının en temel amacı literatürde yer alan bu boşluğun doldurulmasıdır. Çünkü literatürde genellikle üniversite öğrencilerin dini yönelimleri, cinsiyete göre farklılaşan toplumsal cinsiyet düzeyleri üzerinde durulmuş ve kendilerini tekrar eden çalışmalara yer verilmiştir. Yetişkinlerin dindarlık yönelimleri ve toplumsal cinsiyet algılarına yönelik olarak çok fazla araştırmanın olduğu tespit edilmiştir.

2.YÖNTEM

2.1.Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada bilimsel araştırma yöntemlerinden birisi olan nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemleri herhangi bir durum, olay ya da olguyu nesnelleştirmek

amacı ile kullanılan bir yöntemdir. Aynı zamanda nicel araştırma yöntemi gözlemlenen durum ya da olayların ölçülen ve sayısal olarak ifade edilen bir model olarak nitelendirilmektedir (Ekiz, 2009). Ayrıca araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden birisi olan ilişkisel tarama modelinden faydalanılmıştır. İlişkisel tarama modeli farklı değişkenler arasındaki ilişkiyi ve etkileşimi tespit etmek amacı ile kullanılan bir yöntemdir. İlişkisel tarama modellerinde elde edilen veriler sayesinde değişkenler arasındaki etkileşime dayalı yorum yapmaya yardımcı olmaktadır (Karasar, 2009). Bu bağlamda yetişkin bireylerin dindarlık algılarının toplumsal cinsiyet algılarına olan etkisini belirlemek amacı ile yapılan çalışmanın modeli Şekil 1'deki gibidir.



Şekil 1. Araştırmanın Modeli

2.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın amacı ve problemi doğrultusunda bir grubu ifade edebilmek için evrenden yararlanılmaktadır. Fakat her bilimsel çalışmada evrenin tamamına ulaşmak mümkün değildir. Evrenin tamamına ulaşmak çoğu kez zaman alan ve maliyetli bir durum olarak görülmektedir ve araştırmacılar bunun önüne geçmek için evreni en iyi şekilde temsil edebilecek bir örneklem seçmektedir (Nakip, 2006). Araştırmada rastgele örneklem belirleme yöntemi ile öğretmenler seçilmiştir. Rastgele örneklem belirleme yöntemi en genel ifade ile araştırmacıların örneklemini herhangi bir ölçüt kullanmadan seçmesi olarak ifade edilebilir (Arıkan, 2004). Bu bağlamda araştırmanın örneklemini Nevşehir İlinde ikamet eden 405 yetişkin birey oluşturmaktadır.

Tablo 1 Katılımcıların Demografik Özellikleri

| Değişken | | f | % |
|--------------|-------|-----|------|
| Cinsiyet | Kadın | 193 | 47.7 |
| | Erkek | 212 | 52.3 |
| Medeni Durum | Evli | 169 | 41,7 |
| | Bekâr | 236 | 58,3 |
| Yaş | 18-24 | 56 | 13.8 |
| | 25-34 | 109 | 26.9 |
| | 35-44 | 84 | 20.7 |
| | 45-54 | 113 | 27.9 |
| | 55-64 | 30 | 7.4 |

| | | | |
|--------------------|----------------|-----|------|
| | 65 ve üzeri | 13 | 3.2 |
| Eğitim Durumu | İlkokul | 65 | 16.0 |
| | Ortaokul | 40 | 9.9 |
| | Lise | 123 | 30.4 |
| | Lisans | 177 | 43.7 |
| | Memur | 111 | 27.4 |
| Meslek Durumu | Serbest meslek | 59 | 14.6 |
| | İşçi | 62 | 15.3 |
| | Emekli | 42 | 10.4 |
| Dini Bilgi Düzeyi | Çalışmıyor | 131 | 32.3 |
| | Çok iyi | 31 | 7.7 |
| | İyi | 196 | 48.4 |
| | Orta | 137 | 33.8 |
| | Zayıf | 41 | 10.1 |
| Dindar Olma Düzeyi | Çok iyi | 31 | 7.7 |
| | İyi | 200 | 49.4 |
| | Orta | 130 | 32.1 |
| | Zayıf | 44 | 10.9 |

(Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu erkeklerden ve bekârlardan oluşmaktadır. Katılımcıların yaş dağılımlarına bakıldığında en çok 45-54 yaş aralığında olan bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında çoğunluğu lisans mezunu olduğu ve çoğunluğunun çalışmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların dini bilgi düzeylerine bakıldığında ise çoğunluğu kendisini iyi derecede dini bilgiye sahip olduğunu söylerken dindar olma düzeylerinin de iyi seviyede olduğunu belirtmiştir.)

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplamak için anket yönteminden yararlanılmıştır. Covid-19 pandemisi nedeni ile anketler internet ortamında oluşturulmuş ve katılımcılara uygulanmıştır. Araştırmada kullanılmış olan anket toplamda üç bölümdür. Anket formunda yer alan birinci bölümde katılımcılara ait demografik bilgilerin bulunduğu sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise katılımcıların toplumsal cinsiyet algılarını belirlemek amacı ile Altınova ve Duyan'ın (2013) Türkçe'ye uyarlanmış olduğu ölçek kullanılmıştır. Ölçekte toplam 25 soru yer almaktadır. Araştırmacılar ölçeğin güvenirlik katsayısını .872 olarak hesaplamıştır. Üçüncü bölümde ise Türkçe uyarlaması Cirginlioğlu (2006) tarafından yapılan katılımcıların dini yönelimlerini belirleyen ölçekten yararlanılmıştır. Ölçek toplamda 3 boyuttan meydana gelmektedir. Bu boyutlar; İçsel dini yönelim, Dışsal dini yönelim ve Dışsal kişisel dini yönelimdir. Ölçek toplam 23 maddeden oluşmaktadır. Türkçe geçerlik ve güvenirlik sonucuna göre ölçekte yer maddelerin iç tutarlık katsayısı .90 olarak hesaplanırken alt boyutların iç tutarlık katsayıları sırası ile .79, .82 ve .59 olarak hesaplanmıştır. Araştırmada kullanılan her iki ölçekte 5'li likert tipte olup "Kesinlikle Katılmıyorum,.., Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde kodlanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Ölçeklerden elde edilen veriler istatistiksel analiz programlarından birisi olan SPSS 22.0 programı ile analiz edilmiştir. Çalışmada katılımcıların demografik özellikleri ile değişkenler arasındaki farklılaşmayı belirlemek için yapılan normallik analiz sonucuna göre (Tablo 2)

araştırmada parametrik olmayan testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Ayrıca katılımcıların dindarlık algıları ile toplumsal cinsiyet algıları arasındaki etki düzeyini belirlemek amacıyla regresyon analizi tercih edilmiştir.

Tablo 2 Normallik Analizi

| | Kolmogorov-Smirnov ^a | | | Shapiro-Wilk | | |
|-----------------------------|---------------------------------|-----|------|--------------|-----|------|
| | Statistic | Df | Sig. | Statistic | df | Sig. |
| Dini Yönelim Ölçeği | ,087 | 405 | ,000 | ,984 | 405 | ,000 |
| İçsel Dini Yönelim | ,113 | 405 | ,000 | ,946 | 405 | ,000 |
| Dışsal Sosyal Dini Yönelim | ,090 | 405 | ,000 | ,967 | 405 | ,000 |
| Dışsal Kişisel Dini Yönelim | ,162 | 405 | ,000 | ,911 | 405 | ,000 |
| Toplumsal Cinsiyet Ölçeği | ,064 | 405 | ,000 | ,952 | 405 | ,000 |

a. Lilliefors Significance Correction

(Tablo 2 incelendiğinde çalışmada kullanılan ölçeklere verilen cevaplar doğrultusunda elde edilen normallik sonuçlarına göre verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir (p<0.05).)

2.5.Güvenirlilik Analizi

Çalışmada kullanılan ölçeklere yapılan güvenirlilik analizi sonuçları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Güvenirlilik Analizi

| Ölçekler | Soru Sayısı | Cronbach’s Alpha Katsayısı |
|-----------------------------|-------------|----------------------------|
| Dini Yönelim Ölçeği | 23 | ,837 |
| İçsel Dini Yönelim | 11 | ,846 |
| Dışsal Sosyal Dini Yönelim | 7 | ,707 |
| Dışsal Kişisel Dini Yönelim | 5 | ,944 |
| Toplumsal Cinsiyet Ölçeği | 25 | ,893 |

(Tablo 3 incelendiğinde çalışma kapsamında kullanılan ölçeklerin güvenirlilik kriterlerini sağladığı söylenebilir. Çalışmada kullanılan ölçeklerin faktör analizleri Tablo 4 ve Tablo 5’de gösterilmiştir.)

Tablo 4 Dini Yönelim Ölçeğine Ait Faktör Analizi

| Sorular | Faktör 1 | Faktör 2 | Faktör 3 |
|---------|----------|----------|----------|
| S1 | ,827 | | |
| S3 | ,812 | | |
| S6 | ,984 | | |
| S7 | ,989 | | |
| S8 | ,712 | | |
| S10 | ,944 | | |
| S13 | ,652 | | |
| S14 | ,884 | | |
| S16 | ,980 | | |
| S18 | ,894 | | |
| S22 | ,889 | | |
| S23 | | ,944 | |
| S12 | | ,630 | |
| S2 | | ,789 | |
| S5 | | ,813 | |
| S9 | | ,749 | |
| S11 | | ,716 | |
| S19 | | ,884 | |
| S15 | | | ,765 |
| S21 | | | ,894 |
| S4 | | | ,836 |
| S20 | | | ,822 |
| S17 | | | ,829 |

(Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların dini yönelim ölçeğine verdikleri cevaplar doğrultusunda yapılan faktör yüklerinin araştırma için uygun olduğu görülmektedir.)

Tablo 5. Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğine Ait Faktör Analizi

| Sorular | Faktör Yüğü |
|---------|-------------|
| S1 | ,989 |
| S2 | ,972 |
| S3 | ,616 |
| S4 | ,997 |
| S5 | ,972 |
| S6 | ,776 |
| S7 | ,771 |
| S8 | ,648 |
| S9 | ,668 |
| S10 | ,981 |
| S11 | ,997 |
| S12 | ,975 |
| S13 | ,920 |
| S14 | ,836 |
| S15 | ,894 |
| S16 | ,978 |
| S17 | ,975 |
| S18 | ,660 |
| S19 | ,972 |
| S20 | ,978 |
| S21 | ,920 |
| S22 | ,846 |
| S23 | ,911 |
| S24 | ,955 |
| S25 | ,997 |

(Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların toplumsal cinsiyet algısı ölçeğine verdikleri cevaplar doğrultusunda yapılan faktör yüklerinin araştırma için uygun olduğu görülmektedir.)

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Katılımcıların Demografik Özellikleri ile Dini Yönelimleri ve Toplumsal Cinsiyet Algılarına İlişkin İstatistiksel Analiz Sonuçları

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların demografik özellikleri ile toplumsal cinsiyet algıları ve dini yönelimlerine ilişkin farklılık test sonuçlarına yer vermiştir.

Tablo 6 Cinsiyet ile Dini Yönelim ve Toplumsal Cinsiyet Algılarına İlişkin Farklılık Analizi

| Ölçek | Cinsiyet | N | Sıra Ortalamaları | U | p |
|-------|----------|---|-------------------|---|---|
|-------|----------|---|-------------------|---|---|

| | | | | | |
|---------------------------|-------|-----|--------|----------|-------|
| Dini Yönelim | Kadın | 193 | 197.96 | 19485.00 | .408 |
| | Erkek | 212 | 207.59 | | |
| Toplumsal Cinsiyet Algısı | Kadın | 193 | 190.65 | 38399.00 | .043* |
| | Erkek | 212 | 214.25 | | |

(Cinsiyet ile katılımcıların dini yönelim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken ($p>0.05$), katılımcıların cinsiyetleri ile toplumsal cinsiyet algıları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Katılımcıların sıra ortalamaları incelendiğinde erkeklerin kadınlara nazaran daha yüksek toplumsal cinsiyet algısına sahip oldukları görülmektedir.)

Tablo 7 Medeni Durum ile Dini Yönelim ve Toplumsal Cinsiyet Algılarına İlişkin Farklılık Analizi

| Ölçek | Medeni Durum | N | Sıra Ortalamaları | U | p |
|---------------------------|--------------|-----|-------------------|-----------|-------|
| Dini Yönelim | Evli | 169 | 225.07 | 16211.500 | .001* |
| | Bekâr | 236 | 187.19 | | |
| Toplumsal Cinsiyet Algısı | Evli | 169 | 211.50 | 18505.500 | .216 |
| | Bekâr | 236 | 196.91 | | |

(Medeni durum ile katılımcıların dini yönelim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunurken ($p<0.05$), katılımcıların medeni durumları toplumsal cinsiyet algıları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>0.05$). Katılımcıların sıra ortalamaları incelendiğinde farklılığın bulunduğu dini yönelim düzeyi evli olan bireylerde daha fazla olduğu tespit edilmiştir.)

Tablo 8 Yaş ile Dini Yönelim ve Toplumsal Cinsiyet Algılarına İlişkin Farklılık Analizi

| Ölçek | Yaş | N | Sıra Ortalamaları | X ² | p | Farkın Kaynağı |
|---------------------------|--------------------------|-----|-------------------|----------------|-------|----------------|
| Dini Yönelim | 18-24 ^a | 56 | 195.97 | 14.039 | .015* | a-d, c-d, c-e |
| | 25-34 ^b | 109 | 195.78 | | | |
| | 35-44 ^c | 84 | 170.94 | | | |
| | 45-54 ^d | 113 | 229.08 | | | |
| | 55-64 ^e | 30 | 227.08 | | | |
| | 65 ve üzeri ^f | 13 | 217.73 | | | |
| Toplumsal Cinsiyet Algısı | 18-24 | 56 | 212.62 | 9.638 | .086 | - |
| | 25-34 | 109 | 185.25 | | | |
| | 35-44 | 84 | 184.57 | | | |
| | 45-54 | 113 | 225.05 | | | |
| | 55-64 | 30 | 219.98 | | | |
| | 65 ve üzeri | 13 | 198.65 | | | |

(Yaş ile katılımcıların dini yönelim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunurken ($p<0.05$), katılımcıların yaşları ile toplumsal cinsiyet algıları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>0.05$). Katılımcıların yaşları ile dini yönelim düzeyleri arasındaki farklılaşmayı belirlemek amacı ile yapılan Post Hoc analizi sonucuna göre 18-24 ile 45-54, 35-44 ile 45-54 ve 35-44 ile 55-64 yaş aralığında bulunan bireyler arasında farklılaştığı tespit edilmiştir.)

Tablo 9 Eğitim Durumu ile Dini Yönelim ve Toplumsal Cinsiyet Algılarına İlişkin Farklılık Analizi

| Ölçek | Eğitim Durumu | N | Sıra Ortalamaları | X ² | p |
|---------------------------|---------------|-----|-------------------|----------------|------|
| Dini Yönelim | İlkokul | 65 | 188.35 | 7.203 | .066 |
| | Ortaokul | 40 | 186.90 | | |
| | Lise | 123 | 226.09 | | |
| | Lisans | 177 | 195.97 | | |
| Toplumsal Cinsiyet Algısı | İlkokul | 65 | 197.12 | 3.652 | .302 |
| | Ortaokul | 40 | 233.54 | | |
| | Lise | 123 | 206.43 | | |
| | Lisans | 177 | 195.87 | | |

(Eğitim durumu ile katılımcıların dini yönelim düzeyleri ve toplumsal cinsiyet algıları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p>0.05).)

Tablo 10 Meslek ile Dini Yönelim ve Toplumsal Cinsiyet Algılarına İlişkin Farklılık Analizi

| Ölçek | Meslek | N | Sıra Ortalamaları | X ² | p | Farkın Kaynağı |
|---------------------------|-----------------------------|-----|-------------------|----------------|-------|--------------------|
| Dini Yönelim | Memur ^a | 111 | 190.34 | 15.901 | .003* | a-d, b-d, d-e |
| | Serbest meslek ^b | 59 | 196.97 | | | |
| | İşçi ^c | 62 | 197.91 | | | |
| | Emekli ^d | 42 | 270.57 | | | |
| | Çalışmıyor ^e | 131 | 197.18 | | | |
| Toplumsal Cinsiyet Algısı | Memur ^a | 111 | 198.95 | 13.022 | .011* | a-d, b-d, c-d, d-e |
| | Serbest meslek ^b | 59 | 192.33 | | | |
| | İşçi ^c | 62 | 193.61 | | | |
| | Emekli ^d | 42 | 264.31 | | | |
| | Çalışmıyor ^e | 131 | 196.03 | | | |

(Meslek ile katılımcıların dini yönelim düzeyleri ve toplumsal cinsiyet algıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p<0.05). Katılımcıların meslekleri ile dini yönelim düzeyleri arasındaki farklılaşmayı belirlemek amacı ile yapılan Post Hoc analizi sonucuna göre memur-emekli, serbest meslek-emekli ve emekli-çalışmıyor meslek grupları arasında olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların meslekleri ile toplumsal cinsiyet algıları arasındaki farklılaşmayı belirlemek amacı ile yapılan Post Hoc analiz sonucuna göre memur-emekli, serbest meslek-emekli, işçi-emekli ve emekli-çalışmıyor meslek grupları arasında farklılaştığı tespit edilmiştir.)

Tablo 11 Dini Bilgi Düzeyi ile Dini Yönelim ve Toplumsal Cinsiyet Algılarına İlişkin Farklılık Analizi

| Ölçek | Dini Bilgi Düzeyi | N | Sıra Ortalamaları | X ² | p | Farkın Kaynağı |
|-------|-------------------|---|-------------------|----------------|---|----------------|
|-------|-------------------|---|-------------------|----------------|---|----------------|

| | | | | | | |
|---------------------------|----------------------|-----|--------|--------|-------|-----|
| Dini Yönelim | Çok iyi ^a | 31 | 183.29 | 12.165 | .007* | b-d |
| | İyi ^b | 196 | 221.08 | | | |
| | Orta ^c | 137 | 194.35 | | | |
| | Zayıf ^d | 41 | 158.40 | | | |
| Toplumsal Cinsiyet Algısı | Çok iyi | 31 | 201.16 | 1.014 | .798 | - |
| | İyi | 196 | 208.12 | | | |
| | Orta | 137 | 200.15 | | | |
| | Zayıf | 41 | 189.45 | | | |

Dini bilgi düzeyi ile katılımcıların dini yönelim düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunurken ($p < 0.05$), katılımcıların dini bilgi düzeyleri ile toplumsal cinsiyet algıları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p > 0.05$). Katılımcıların dini bilgi düzeyleri ile dini yönelim düzeyleri arasındaki farklılaşmayı belirlemek amacı ile yapılan Post Hoc analizi sonucuna göre iyi-zayıf dini düzeye sahip olan bireyler arasında farklılaştığı tespit edilmiştir.

Tablo 12 Dindar Olma Düzeyi ile Dini Yönelim ve Toplumsal Cinsiyet Algılarına İlişkin Farklılık Analizi

| Ölçek | Dindar Olma Düzeyi | N | Sıra Ortalamaları | X ² | p | Farkın Kaynağı |
|---------------------------|----------------------|-----|-------------------|----------------|-------|----------------|
| Dini Yönelim | Çok iyi ^a | 31 | 183.29 | 12.315 | .006* | b-d |
| | İyi ^b | 200 | 221.48 | | | |
| | Orta ^c | 130 | 193.35 | | | |
| | Zayıf ^d | 44 | 161.39 | | | |
| Toplumsal Cinsiyet Algısı | Çok iyi | 31 | 201.16 | 1.458 | .692 | - |
| | İyi | 200 | 208.67 | | | |
| | Orta | 130 | 200.45 | | | |
| | Zayıf | 44 | 186.09 | | | |

Dindar olma düzeyi ile katılımcıların dini yönelim düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunurken ($p < 0.05$), katılımcıların dini bilgi düzeyleri ile toplumsal cinsiyet algıları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p > 0.05$). Katılımcıların dindar olma düzeyleri ile dini yönelim düzeyleri arasındaki farklılaşmayı belirlemek amacı ile yapılan Post Hoc analizi sonucuna göre iyi-zayıf dindar olma düzeyine sahip olan bireyler arasında farklılaştığı tespit edilmiştir.

Tablo 13 Dini Yönelimin Toplumsal Cinsiyet Algısına Olan Etkisine Yönelik Regresyon Analiz Sonucu

| Ölçekler | B | Beta | t |
|--------------------|-------|------|---------|
| Sabit | 2.954 | | 15.701* |
| Dini Yönelim Genel | .128 | .122 | 2.470* |
| İçsel Dini Yönelim | .039 | .048 | .962 |

| | | | |
|-----------------------------|-------|------|--------|
| Dışsal Sosyal Dini Yönelim | .201 | .267 | 5.554* |
| Dışsal Kişisel Dini Yönelim | .025 | .047 | .941 |
| R | .122 | | |
| R ² | .015 | | |
| F değeri | 6.102 | | |

(Yapılan regresyon analizi sonucunda bireylerin dindarlık yönelimlerinin toplumsal cinsiyet algılarına anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir (F: 6.102, p<0.05). Dindarlık yönelim alt boyutlarına bakıldığında dışsal sosyal dini yönelimin toplumsal cinsiyete etki ettiği diğer alt boyutlarının anlamlı bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir (t: 5.554, p<0.05).)

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Toplumsal cinsiyet algısında meydana gelen değişimin en önemli belirleyicileri arasında din ve aile olguları gelmektedir. Özellikle son yıllarda yaşanan gelişmeler ve farklı duygu düşünceleri çağımızda bazı sosyolojik problemlerin ortaya çıkmasına ve buna bağlı olarak da toplumsal cinsiyet algısında sağlıklı ve hakkaniyetsiz bir anlayışın egemen olmasına neden olmuştur. Bu olumsuzluklar aynı zamanda kadın ve erkek ilişkilerinde çok yönlü bir etkiye neden olarak çağın gereksinimlerine cevap veremez hale gelmiştir.

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı tarih boyunca kadınların yaşadıkları toplum içerisindeki konularının şekillenmesinde oldukça önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir. İnsanlar doğdukları toplumda öncelikli olarak toplumun kendi mekanizması doğrultusunda şekillenen cinsiyet kalıplarına göre hayatlarını idame ettirmektedir. Bu algı bireyin toplumsallaştığının en belirgin göstergeleri arasında yer almaktadır. Toplum içerisinde kadın ve erkeklerin bir arada yaşıyor olması toplumsallaştırma noktasında kadın ve erkeklerde farklı şekillerde algılanmasına neden olabilmektedir. Bu durum kadınların kamusal alanlarda ve toplum içerisinde daha edilgen yaşam sürmelerine neden olurken, erkeklerin daha etkin ve hakim olduğu bir toplum yapısı oluşturmaktadır. Yaşanan bu ayrım her dönemde farklı şekillerde ortaya çıkmış ve günümüzde halen tartışılan bir durum olarak görülmektedir. Farklılaşan yaşam şekilleri ve modernleşmenin yaşanması bu yaklaşımın değişmesinde etkili olduğunu söylemek oldukça zordur. Çünkü toplumların şekillenmesinde kendi yaşantısına göre şekillenen kültür ve kültürün belirleyicisi olan din her dönemde varlığını korumuş ve cinsiyet olgusu üzerinde farklı rol ve sorumlulukların “kadın” ve “erkek” bağlamında değişik anlamlar yüklemiştir.

Yapılan araştırma sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Katılımcıların cinsiyetleri ve eğitim durumları ile dini yönelim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken medeni durumları, yaşları, meslekleri, dini bilgi düzeyleri ve dindar olma durumları ile dini yönelim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir.
- Katılımcıların medeni durumları, yaşları, eğitim durumları, dini bilgi düzeyleri ve dindar olma durumları ile toplumsal cinsiyet algıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken cinsiyetleri ve meslekleri ile toplumsal cinsiyet algıları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir.
- Katılımcıların dini yönelim düzeylerinin toplumsal cinsiyet algılarına anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin toplumsal cinsiyet algılarına etki eden dini yönelim alt boyutlarına bakıldığında etkinin dışsal sosyal dini yönelim boyutunda etkili olduğu tespit edilmiştir.

Kaya ve Uysal (2015) dindarlık ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin yaptıkları çalışmasında araştırmanın sonuçları ile paralel sonuçlar elde etmişlerdir. Araştırma sonucuna göre cinsiyet

faktörünün öznel dindarlık ve güdüsel dindarlık arasında anlamlı bir etkinin olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda bayanların erkeklere nazaran daha fazla dindar oldukları belirlenmiştir. Kürkçü (2013) dindarlığın toplumsal cinsiyet ayrımcılığı üzerinde etkisinin olduğunu ve bireylerin toplumsal cinsiyet rollerinin benimsenmesinde dinin oldukça etkili bir konuma sahip olduğunu belirtmiştir. Benzer bir şekilde Geçer ve arkadaşları (2017) üniversite öğrencilerinin dindarlık düzeyleri ile toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacı ile yaptıkları çalışmalarında dindarlık algısının bireylerin toplumsal cinsiyet üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu açık bir şekilde ifade edilmiştir. Özellikle cinsiyetçilik konusunda toplumların dini öğeler bağlamında bir kültür oluşturması ve toplumların bu öğeler üzerinde cinsiyet olgusunu ele alması dinin özellikle de cinsiyet ayrımcılığı konusunda bir etkisinin olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca çalışmada dini görevlerini yerine getiren bireylerin toplumsal cinsiyet algılarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yeter (2015) yaptığı çalışmada toplumsal cinsiyet algısının en önemli aktörlerinden olan cinsiyetin kültürel öğelerden etkilendiğini ve cinsiyet kimliğinin oluşturulmasında kültürün oldukça önemli bir durum olduğu ifade etmiştir. Bu kimliğin oluşturulmasında etkili olan unsurları ise yaşadığı toplumun normları, yaşanan dini hayatın ve sosyal hayatın olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda toplumun değerlerini ve normlarını oluşturan dinin bireylerin toplumsal kalıplarını oluşturmak noktasında öncülük ettiği ve bununla birlikte çalışmaya da konu olan toplumsal cinsiyet algısının şekillenmesinde de etkili olduğu ifade edilebilir.

Araştırma sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda;

- Toplumsal cinsiyet kalıplarının engellenmesine yönelik önlemlerin alınması,
- Özellikle erkek hâkimiyetinin bulunduğu alanlarda kadınlarında söz hakkı olmasına yönelik çalışmaların yapılması,
- Aile içi ilişkilerde özellikle kadını yerinin ev işleri ve çocuk bakmak olmadığı gerçeğinin öğretilmesi,
- Toplum içerisinde belirlenen rol ve sorumluluklarda kadınlara daha fazla görev verilmesi,
- Din adı altında yapılan meşrulaştırma işlemlerinin ötelenerek, kadın ve erkeğin eşit olduğu topluma aktarılması,
- Dini yönelimleri ele alırken sadece erkeklerin değil kadınlarında yaşam haklarının sınırlandırılmadığı ortamların oluşturulması,
- Sosyal hayat içerisinde özellikle kadınlarında varlığının kabul edilmesi,
- Toplum içerisinde var olan kadın-erkek ayrımcılığın eğitimlerle en az seviyeye indirilmesi ve kaldırılması,
- Eğitim politikalarında özellikle kadın istihdamına ve kadınların önemine yönelik çalışmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Altınova, H., H. ve Duyan, V. (2013). Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinin Geçerlik Güvenirlik Çalışması, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(2), 9-22, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48480/614123>.
- Arıkan, R. (2004). *Araştırma teknikleri ve rapor hazırlama*. Ankara: Asil Yayın.
- Berktaş, F. (2006). *Tarihin Cinsiyeti*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Cirhinlioğlu, G., F. (2006). *Üniversite Öğrencilerinde Utanç Eğilimi, Dini yönelimler, Benlik Kurguları ve Psikolojik İyilik Hali Arasındaki İlişkiler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erdoğan, E. (2014). *Tanrı Algısı, Dini Yönelim Biçimleri ve Dindarlığın Psikolojik Dayanıklılıkla İlişkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erkanlı E ve Topuz S (2016) *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadın ve Erkeğe Atfedilen Anlamaların Metafor Yöntemiyle Analizi Alternatif Politika*, Nisan 2016.
- Ersoy E (2009) Cinsiyet kültürü içerisinde kadın erkek kimliği, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 209-230, <http://web.firat.edu.tr/sosyalbil/dergi/arsiv/cilt19/sayi2/209-230.pdf>.

- Geçer, H., Kartopu, S., ve Hacıkeleşoğlu, H. (2017). Toplumsal Cinsiyet ve Dindarlık: Üniversite Öğrencileri Üzerine Ampirik Bir Araştırma, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(56), 494-521, https://asosjournal.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=34888.
- Giddens A (2005) *Sosyoloji*, Ayraç Yayınevi, Ankara
- Gürhan, N. (2010). Toplumsal Cinsiyet ve Din. *E-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 4, 58-80, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/115954>.
- Karakaya, H. (2018). Toplumsal Cinsiyet Algısı, Din ve Kadın, *Journal of Analytic Divinity*, 2(2), 36-62, <https://doi.org/10.46595/jad.418134>
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları
- Kaya, Ş., F. ve Uysal, V. (2015). Günümüzde Dindarlık ve Toplumsal Cinsiyet Rolü algıları Üstüne Bir Araştırma, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(36), 646-662, <https://doi.org/10.26695/mukatcad.2019.27>.
- Kürkçü, A. (2013). *Toplumsal Cinsiyet ve Din: Son dönem Dindar Kadın Yazarların Bakışıyla Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Algısının Dönüşümü ve Din*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Nakip, M. (2006). *Pazarlama Araştırmaları Teknikleri ve Spss Destekli Uygulamalar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Okumuş, E. (2003). *Toplumsal Değişme ve Din*, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Sağlam, F. (2016). Kitap İncelemesi: Toplumsal Cinsiyet Din ve Kadın, *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6, 83-89, <https://doi.org/10.17050/kafid.265937>.
- Savcı İ (1990) Toplumsal cinsiyet ve teknoloji, *Ankara Üniversitesi Siyasi Bilimler Fakültesi Dergisi*, 54(1), 124-142, DOI: 10.1501/SBFder_0000001939
- Uysal, V. (2006). *Türkiye’de Dindarlık ve Kadın*, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Yapıcı A (2016) Cinsiyete göre farklılaşan dindarlıklar ve kadınlarda dinsel yaşamın farklı görüntüleri, *Dini Araştırmalar*, 49(1), 131-161, <https://doi.org/10.15745/da.268813>
- Yeter, E. (2015). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadının Öznelliği ve Din, *Çokurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(2), 189-210, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cuilah/issue/27032/284635>
- Zengin, Ç. A. (2019). *Dindarlık ve Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.